

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ**

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

*(для студентів всіх форм навчання спеціальностей
071 – «Облік і оподаткування», 073 – «Менеджмент»,
076 – «Підприємство, торгівля та біржова діяльність»)*

Харків – ХНУМГ ім. О. М. Бекетова – 2018

Методичні рекомендації до проведення практичних занять і самостійної роботи з дисципліни «Методологія наукових досліджень» (для студентів всіх форм навчання спеціальностей 071 – «Облік і оподаткування», 073 – «Менеджмент», 076 – «Підприємство, торгівля та біржова діяльність») / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад. В. В. Величко. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 35 с.

Укладач канд. екон. наук **В. В. Величко**

Рецензент

Н. М. Матвєєва, канд. екон. наук, доцент Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою економіки підприємств, бізнес-адмініструванні і регіонального розвитку, протокол № 1 від 28.08.2015.

ЗМІСТ

Вступ	4
1 Мета та завдання навчальної дисципліни	5
2 Перелік питань, що охоплюють зміст дисципліни	6
3 Структура навчальної дисципліни	9
4 Питання, що виносяться на практичні заняття	11
5 Питання, що виносяться на самостійне вивчення.....	17
6 Індивідуальне завдання.....	20
7 Тестові завдання для перевірки знань.....	22
Рекомендовані джерела	33

ВСТУП

Дисципліна «Методологія наукових досліджень» за освітньо-професійною програмою має статус нормативної.

Програма дисципліни ухвалена кафедрами економіки підприємств, бізнес-адміністрування та регіонального розвитку, фінансово-економічної безпеки, бухгалтерського обліку та аудиту і Вченою радою факультету економіки та підприємництва.

На вивчення дисципліни «Методологія наукових досліджень» передбачено 90 годин (3 кредити).

Самостійна робота студентів є важливою складовою навчального процесу, яка сприяє активізації засвоєння студентом знань та їх реалізації, а також формує вміння навчатися і займатися науковою роботою.

Самостійна робота є основним засобом опанування навчального процесу студентами у вільний від занять час.

Метою самостійної роботи є сприяння якнайглибшому засвоєнню студентами знань з дисципліни Методологія наукових досліджень «, ознайомлення їх з основними поняттями предмета, поглиблене вивчення теоретичних засад і практичних механізмів наукових досліджень. Також методичні матеріали передбачають опанування у повному обсязі навчальної програми та формування самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завданням самостійної роботи студентів є засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань і наукових робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Формою підсумкового контролю знань студентів є диференційований залік.

1 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета - формування у студентів системи спеціальних знань із методології і методики проведення наукових економічних досліджень, вибору напрямку та теми наукового дослідження, організація науково-дослідної роботи для подальшого застосування її результатів у практичній діяльності.

Завдання:

- засвоєння теоретичних основ методики та організації науково-дослідницької діяльності;
- підвищення рівня методологічної культури;
- формування наукового світогляду фахівців;
- вироблення вмінь критичного аналізу наукової інформації та її оцінювання, вмінь полемізувати, аргументуючи та обстоюючи власні думки;
- формування вміння висвітлювати результати дослідницьких пошуків у магістерській роботі, а також узагальнювати результати науково-дослідної роботи;
- опанування основами методології, технології та організації науково-дослідницької діяльності;
- засвоєння, розуміння і відтворення наукової термінології.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- закономірності розвитку науки;
- основи методології науково-дослідної роботи;
- основні методи наукових економічних досліджень;
- основні принципи створення і формування творчого колективу;
- види винахідницьких задач і основні етапи вирішення.

вміти:

- формувати цілі і завдання наукових економічних досліджень;
- працювати з літературними джерелами;
- відбирати, аналізувати та узагальнювати наукову інформацію;
- проводити економічні дослідження;
- оформляти результати наукових економічних досліджень;
- аналізувати експериментальні дані;
- робити певні висновки та рекомендації;
- правильно сформувати творчий колектив та організувати його роботу, створивши творчу атмосферу.

мати компетентності:

- здатність застосовувати філософську методологію пізнання.
- здатність використовувати методичний апарат наукової роботи.
- здатність застосовувати логічні закони і правила наукового дослідження.

Здатність виконувати пошук, накопичення та оброблення науково-технічної інформації з використанням систем новітніх інформаційних технологій, ПК та Інтернет.

- здатність побудувати наукову гіпотезу і модель

- володіти методиками і вміти використовувати аналітичні навички.
- здатність здійснювати науковий аналіз досліджуваних матеріалів, оформляти результати наукового пошуку відповідно до чинних норм, а також у формі вступу до магістерської роботи.
- застосувати логічні закони і правила наукового дослідження, сучасні методи досліджень в навчально-дослідній роботі.
- здатність оприлюднити результати наукових досліджень у формі доповіді, статті.

2 ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ОХОПЛЮЮТЬ ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ОЗНАКИ, СТРУКТУРА І ЗАСОБИ ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО ЗНАННЯ

Тема 1.1 Історія становлення та розвитку економічної науки

Суть наукового пізнання. Функції знання. *Практика* - основа пізнання. Відносне й абсолютне наукове знання. Наукове дослідження як форма розвитку науки. Форми наукових досліджень. Об'єкт, предмет і основні етапи наукового дослідження.

Наука античного світу. Наука стародавнього світу. Наука в епоху середньовіччя та відродження. Революційні процеси в науці, що відбулися у XVI-XIX ст.. Наука у XX ст.. Основні сучасні тенденції розвитку науки.

Поняття «наука» та «економічна наука». Її предмет, мета та функції. Завдання, що ставляться перед наукою.

Структурні елементи науки: наукова ідея, гіпотеза, закон, теорія, наукова концепція, принципи, поняття та їх характеристика.

Тема 1.2 Наука як система знань

Науковий напрям – наукознавство. Розділи наукознавства та їх характеристика. Основні завдання наукознавства.

Мета, функції та значення класифікації наук. Фундаментальні та прикладні науки. Природничі та соціально-філософські науки. Національна класифікація наук.

Основні якості, що відповідають статусу науковця.

Тема 1.3 Організація науково-дослідної роботи в Україні

Спрямування державної політики України з наукової та науково-технічної діяльності. Організаційна структура науки. Повноваження Президента України, Верховної Ради, кабінету Міністрів у науковій та науково-технічній сфері. Національна академія наук – вищий науковий орган держави. Галузеві академії. Мета створення при Президентові України Ради з питань науки та науково-технічної політики. Державний фонд фундаментальних досліджень. Громадські наукові організації. Суб'єкти наукової та науково-технічної діяльності.

Пріоритетні напрями державної підтримки у сфері наукового, технічного розвитку та виробництва. Інноваційна діяльність. Фінансування науки.

Пріоритетні напрями фінансування науки України. Основні заходи подальшого розвитку науково-дослідної діяльності.

Аспірантура, докторантура як основна форма підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні.

Науково-дослідна робота студентів (НДРС). Роль профілюючих, випускових кафедр в організації НДРС. Форми НДРС у межах навчального процесу та поза ним.

Тема 1.4 Основи методології науково-дослідної роботи

Поняття методології. Її головна мета і основні функції. Методика досліджень.

Методологія теоретичних досліджень. Ідеалізація. Формалізація. Гіпотеза. Евристичність, конструктивність та простота теорії. Методи теоретичних досліджень.

Методологія досліджень емпіричного рівня. Опис, спостереження та експеримент. Методи оброблення й аналізу дослідних даних. Оцінювання випадкових похибок експерименту. Експериментальні оцінки величини, що вимірюється та її середньоквадратичного відхилення. Перевірка однорідностей дисперсії. Обчислення відносної похибки результатів виміру. Визначення необхідної кількості повторних дослідів. Вилучення грубої похибки. Послідовність математичної обробки експериментальних даних.

Пізнавальні прийоми і форми наукових досліджень: моделювання, ідеалізація, абстракція, узагальнення та уявний експеримент.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 МЕТА НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ І ЗАСОБИ ЇЇ ДОСЯГНЕННЯ.

Тема 2.1 Основні методи наукових досліджень та їх характеристика

Поняття наукового методу. Його основні ознаки. Методи наукового пізнання: загальнонаукові, конкретно-наукові, спеціальні.

Системність методів. Теоретичні дослідження і принципи, категорії та закони діалектики.

Традиційно загальнонаукові методи: спостереження, аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння й аналогія, узагальнення та абстрагування, метод експерименту. Сучасні (модерні) загальнонаукові методи: системний, формалізації, ідеалізації, аксіоматико-дедуктивний, метод моделювання.

Загальні положення системного методу дослідження. Характеристика різних типів систем. Критерій ефективності функціонування системи. Методологічні аспекти поділу системи на підсистеми. Фактор впливу на систему: керовані, некеровані, збурювальні. Вибір факторів та критерію оптимізації підсистем. Узгодження критерію оптимізації підсистем із критерієм ефективності функціонування великої системи. Застосування системного підходу при розробленні новітніх технологій продукції ресторанного та готельного господарства. Економічні методи дослідження.

Тема 2.2 Вибір, етапи та економічна ефективність наукового дослідження

Поняття науково напрямку. Його класифікація та структурні одиниці. Проблема, тема, завдання наукового дослідження. Вимоги, що висувають до вибору теми. Класифікація наукових досліджень за видами зв'язків із виробництвом, мірою важливості для народного господарства, цільовим призначенням, джерелами фінансування і термінами проведення досліджень.

Три етапи проведення наукових досліджень: аналіз сучасного стану проблеми та техніко-економічне обґрунтування теми, проведення теоретичних чи експериментальних досліджень, впровадження наукових досліджень.

Ефективність науки. Науково-технічний, економічний та соціальний ефект. Перспективність теми. Методи її визначення. Оцінювання ефективності науково-дослідної роботи.

Тема 2.3 Методика підготовки і оформлення курсових, дипломних та магістерських робіт

Поняття, загальна характеристика і вимоги до курсових та дипломних робіт.

Етапи підготовки курсових та дипломних робіт. Підготовчий етап – вибір теми, з'ясування об'єкта, предмета і мети дослідження. Перший етап – складання структури роботи. Другий етап – вивчення та конспектування літератури з теми курсової (дипломної) роботи. Наступний етап – викладення тексту роботи. Кінцевий етап – написання вступу та висновків до курсової (дипломної) роботи, оформлення списку літератури та додатків, редагування тексту, підготовка роботи до захисту.

Рекомендована структура курсових та дипломних робіт. Їх технічне оформлення.

Вимоги до процедури захисту курсової (дипломної) роботи. Обов'язки наукового керівника курсової (дипломної) роботи.

Магістерська робота: поняття та її підготовка.

Тема 2.4 Інформаційне забезпечення наукового економічного дослідження

Суть і види науково-технічної та науково-економічної інформації. Технічна, економічна та соціальна інформація. Поняття «науковий документ». Класифікація документів. Універсальна десяткова класифікація (УДК).

Первинна і вторинна інформація. Організація етапу збору і відбору інформації. Основні положення інформаційного пошуку. Методи нагромадження первинної інформації: опитування, спостереження, експеримент, тестування, анкетування. База даних та знань.

Прийоми і методи аналізу одержаних даних. Їх інтерпретація. Підсумкові документи дослідження.

Форми обміну науковою інформацією. Наукова доповідь. Монографія. Стаття. Реферат. Науковий звіт. Методичні розробки. Довідник. Брошура. Дисертація. Рецензія. Первинні та вторинні наукові документи. Їх основні структурні елементи: аспектизація, рубрикація, композиція.

Тема 2.5 Оформлення наукової роботи і передання інформації

Оформлення результатів наукової роботи. Ясність викладу, систематичність і послідовність представлення матеріалу. Мова та стиль викладу. Державні стандарти із науково-технічного оформлення результатів творчої праці. Редагування наукової роботи.

Винаходи. Об'єкти винаходів. Дві форми охорони авторських прав винахідників: авторські посвідчення та патенти. Оформлення замовлення на практичні розробки. Формула та новизна винаходу.

Тема 2.6 Організація роботи наукового колективу

Суб'єкти наукової діяльності. Поняття «науковий колектив». Формування і методи згуртованості наукового колективу. Загальні правила успішної роботи колективу.

Принципи організації праці в науковій діяльності: наступність, колективність, динамічність, мобільність, самоорганізація і творчий підхід. Індивідуальний план і графік виконання роботи окремого працівника.

Збалансованість робочого місця. Робочий день науковця.

Етичні норми, правила поведінки в наукових колективах. Цінності науки.

3 СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1 Структура навчальної дисципліни

Змістові модулі та теми	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		лек	лаб	пр	срс		лек	лаб	пр	срс
МОДУЛЬ 1. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ										
Змістовий модуль 1 <i>Теоретичні основи науки та наукових економічних досліджень</i>										
Тема 1.1	7,5	1,5	-	2	4	6	0,5	-	0,5	5
Тема 1.2	7,5	1,5	-	2	4	6	0,5	-	0,5	5
Тема 1.3	8	2	-	2	4	7	0,5	-	0,5	6
Тема 1.4	7	2	-	2	3	7	0,5		0,5	6
Разом за ЗМ 1	30	7	-	8	15	26	2	-	2	22
Змістовий модуль 2 <i>Мета наукового пізнання і засоби її досягнення</i>										
Тема 2.1	8	2	-	2	4	8	1	-	1	6
Тема 2.2	8	2	-	2	4	8	1	-	1	6
Тема 2.3	8	2	-	2	4	7	0,5	-	0,5	6
Тема 2.4	6	2	-	1	3	7	0,5	-	0,5	6
Тема 2.5	5	1	-	1	3	7	0,5	-	0,5	6
Тема 2.6	5	1	-	1	3	7	0,5	-	0,5	6
Разом за ЗМ 2	40	10	-	9	21	44	4	-	4	36
Інд. завдання - РГЗ	20	-	-	-	20	20	-	-	-	20
Разом за дисципліною	90	17	-	17	56	90	6	-	6	78

3.2 Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
МОДУЛЬ 1. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ			
Змістовий модуль 1 <i>Теоретичні основи науки та наукових економічних досліджень</i>		8	2
1.1	Історія становлення та розвитку економічної науки	2	0,5
1.2	Наука як система знань	2	0,5
1.3	Організація науково-дослідної роботи в Україні	2	0,5
1.4	Основи методології науково-дослідної роботи	2	0,5
Змістовий модуль 2 <i>Мета наукового пізнання і засоби її досягнення</i>		9	4
2.1	Основні методи наукових економічних досліджень та їх характеристика	2	1
2.1	Вибір, етапи та економічна ефективність наукового дослідження	2	1
2.3	Методика підготовки і оформлення курсових, дипломних та магістерських робіт	2	0,5
2.4	Інформаційне забезпечення наукового економічного дослідження	1	0,5
2.5	Оформлення наукової роботи і передання інформації	1	0,5
2.6	Організація роботи наукового колективу	1	0,5
Разом		17	6

3.3 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
МОДУЛЬ 1 МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ			
Змістовий модуль 1 <i>Теоретичні основи науки та наукових економічних досліджень</i>		15	22
1.1	Історія становлення та розвитку економічної науки	4	5
1.2	Наука як система знань	4	5
1.3	Організація науково-дослідної роботи в Україні	4	6
1.4	Основи методології науково-дослідної роботи	3	6
Змістовий модуль 2. <i>Мета наукового пізнання і засоби її досягнення</i>		21	36
2.1	Основні методи наукових економічних досліджень та їх характеристика	4	6
2.2	Вибір, етапи та економічна ефективність наукового дослідження	4	6
2.3	Методика підготовки і оформлення курсових, дипломних та магістерських робіт	4	6
2.4	Інформаційне забезпечення наукового економічного дослідження	3	6
2.5	Оформлення наукової роботи і передання інформації	3	6
2.6	Організація роботи наукового колективу	3	6
	ІЗ: РГЗ «Обґрунтування актуальності теми наукового дослідження»	20	20
Разом		56	78

4 ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Тема 1.1 Історія становлення та розвитку економічної науки

Мета: ознайомитися з історією становлення науки

Питання для співбесіди та самопідготовки

- 1 Суть наукового пізнання.
- 2 Наукові епохи
- 3 Структурні елементи науки: наукова ідея, гіпотеза, закон, теорія, наукова концепція, принципи, поняття та їх характеристика.

Джерела

- 1 Лудченко А. А. Основы научных исследований: Учебн. пособие / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примах [Под ред. А. А. Лудченко]. – Київ.: «Знання», КОО, 2000. – 114 с.
- 2 Сабитов Р. А. Основы научных исследований. – Челябинск: Изд. ЧГУ, 2002. – 138 с.
- 3 Крушельницька О. В. Методологія та організація наукової діяльності: Навчальний посібник. – Київ.: Кондор, 2003. – 216 с.

Тема 1.2 Наука як система знань

Мета: ознайомитися з етапами становлення та розвитку науки о знаннях і її структурними елементами.

Питання для співбесіди та самопідготовки

- 1 Сутність, функції, структура і значення науки.
- 2 Етапи становлення і розвитку науки.
- 3 Структурні елементи науки і їх характеристика.
- 4 Класифікація наук.
- 5 Роль науки у розвитку суспільства.

Завдання

- 1 Дайте характеристику наукового напрямку та встановіть його структурні одиниці.
- 2 Складіть схему диверсифікації та інтеграції наук.
- 3 Дайте визначення термінів і понять: наука, знання, пізнання, вчений, наукова школа, науковий напрямок, природничі науки, суспільні науки, технічні науки.

Джерела

- 1 Білуха М. Т. Основы научных исследований: Підручник. – Київ.: Вища школа, 1997. – 214 с.
- 2 Лудченко А. А. Основы научных исследований. / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примах. – Київ.: Знання, 2001. – 113 с.

3 Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень: Лаб. практ. / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв. – Львів: УкрДЛТУ, 2004. – 80 с.

4 Пистун Н. Д. Основы научных исследований. / Н. Д. Пистун, Г. И. Швобс. – Київ.: Высшая школа, 1988. – 192 с.

Тема 1.3 Організація науково-дослідної роботи в Україні.

Мета: розглянути розвиток науки в сучасному суспільстві.

Питання для співбесіди та самопідготовки

1 Предмет і сутність науки як сфери людської діяльності. Понятійний апарат. Класифікація наук.

2 Організація наукової діяльності в Україні.

Джерела

1 Лудченко А. А. Основы научных исследований. / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примаков. – Киев: Знання, 2001. – 113 с.

2 Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень: Підручник. / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв, В. В. Шостак. – Київ.: Знання, 2007. – 270 с.

3 Пистун Н. Д. Основы научных исследований. / Н. Д. Пистун, Г. И. Швобс. – Киев.: Высшая школа, 1988. – 192 с.

4 Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. / Г. С. Цехмістрова. – Київ.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.

Тема 1.4 Основи методології науково-дослідної роботи

Мета: охарактеризувати основні методичні підходи до науково-дослідної роботи

Питання для співбесіди та самопідготовки

1 Методика досліджень.

2 Методи теоретичних досліджень.

3 Визначення необхідної кількості повторних дослідів.

4 Пізнавальні прийоми і форми наукових досліджень: моделювання, ідеалізація, абстракція, узагальнення та уявний експеримент.

Джерела

1 Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація) / В. М. Геець, А. А. Мазаракі, О. П. Корольчук, Ю. І. Кулагін; за ред. А. А. Мазаракі. – Київ.: КНТЕУ, 2010. – 280 с.

2 Грищенко І. М. Основи наукових досліджень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. М. Грищенко, О. М. Григоренко, В. О. Борисейко. – Київ.: КНТЕУ, 2001. – 186 с.

3 Кожем'яка В. П. Наука і технічна творчість в учбовому процесі / В. П. Кожем'яка. – Київ.: Урожай, 2001. – 223 с.

Тема 2.1 Основні методи наукових досліджень та їх характеристика

Мета: навчитися аналізувати, обробляти та узагальнювати результати наукових досліджень; ознайомитися зі способами опитування і анкетування та виявити їх значення в процесі наукового дослідження; ознайомитися з науковим експериментом та спостереженням як методами наукових досліджень.

Питання для співбесіди та самопідготовки

- 1 Способи зведеної інформації.
- 2 Правила побудови таблиць, діаграм, графіків.
- 3 Правила розрахунку критичного значення.
- 4 Статистичні гіпотези.
- 5 Способи опитування та їх особливості.
- 6 Анкетування та його види.
- 7 Структура анкети.
- 8 Правила складання анкети.
- 9 Особливості проведення опитування та анкетування.
- 10 Опрацювання результатів опитування та анкетування.
- 11 Сутність наукового експерименту.
- 12 Види наукового експерименту.
- 13 Види наукового спостереження.
- 14 Ведення наукового спостереження як методу дослідження.
- 15 Особливості проведення наукового спостереження та експерименту.
- 16 Переваги і недоліки наукового експерименту та спостереження в процесі наукового дослідження.

Завдання

- 1 Побудувати таблиці, діаграми, графіки (дані додаються). Зробити висновки.
- 2 Провести розрахунок критерію Ст'юдента за одержаними даними. Зробити висновки.
- 3 Зробіть схему опитування з теми дослідження.
- 4 Розробіть схему анкетування з теми дослідження.
- 5 Розробіть схему наукового спостереження з теми дослідження.
- 6 Підберіть види наукових експериментів з теми дослідження
- 7 Дати визначення термінів і понять: експеримент: природний, лабораторний (штучний), констатуючий (початковий, проміжний, контрольний), пошуковий, формуючий.

Джерела

- 1 Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: Підручник. / М. Т. Білуха. – Київ.: Вища школа, 1997. – 214 с.
- 2 Лудченко А. А. Основы научных исследований. / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примаков. – Киев.: Знання, 2001. – 113 с.
- 3 Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень: Підручник. / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв, В. В. Шостак. – Киев.: Знання, 2007. – 270 с.
- 4 Пистун Н. Д. Основы научных исследований. / Н. Д. Пистун, Г. И. Швобс. – Киев.: Высшая школа, 1988. – 192 с.

5 Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко. – Київ.: РІШЦ «ДІШТ», 2000. – 259 с.

6 Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. / Г. С. Цехмістрова. – Київ.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.

7 Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. / В. М. Шейко, Н. М. Кушніренко. – Київ.: Знання, 2006. – 307 с.

Тема 2.2 Вибір, етапи та економічна ефективність наукового дослідження.

Мета: ознайомитися з послідовністю виконання наук.

Питання для співбесіди та самопідготовки

- 1 Який алгоритм виконання наукового дослідження.
- 2 Сутність і характеристика етапів дослідження.
- 3 Актуальність дослідження.
- 4 Вимоги до теми, мети, об'єкту, предмету, гіпотези та завдань дослідження.

Завдання

- 1 Виявити наукові основи з теми дослідження (тема, об'єкт, предмет, мета тощо).
- 2 Скласти алгоритм виконання наукової роботи.
- 3 Дайте визначення термінів і понять: тема дослідження, мета, об'єкт, предмет, гіпотеза, завдання дослідження.

Джерела

1 Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: Підручник. / М. Т. Білуха. – Київ.: Вища школа, 1997. – 214 с.

2 Пистун Н. Д. Основы научных исследований. / Н. Д. Пистун, Г. И. Швевс. – Киев.: Высшая школа, 1988. – 192 с.

3 Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко. – Київ.: РІШЦ «ДІШТ», 2000. – 259 с.

4 Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. / Г. С. Цехмістрова. – Київ.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.

Тема 2.3 Методика підготовки і оформлення курсових, дипломних та магістерських робіт.

Мета: ознайомитися з етапами виконання, правилами оформлення та вимогами до курсової, дипломної та магістерської роботи.

Питання для співбесіди та самопідготовки

- 1 Курсова робота як одна із форм навчально-дослідної роботи.
- 2 Структура курсової роботи.
- 3 Загальні правила оформлення курсової роботи.
- 4 Вимоги та критерії оцінювання курсової роботи.
- 5 Дипломна робота як одна із форм навчально-дослідної роботи.
- 6 Структура дипломної роботи.
- 7 Загальні правила оформлення дипломної роботи.
- 8 Вимоги та критерії оцінювання дипломної роботи.

- 9 Магістерська робота як одна із форм кваліфікаційного дослідження.
- 10 Структура магістерської роботи.
- 11 Загальні правила оформлення магістерської роботи.
- 12 Вимоги та критерії оцінювання магістерської роботи.

Завдання

- 1 Складіть алгоритм написання курсової роботи.
- 2 Дайте характеристику основним етапам наукового дослідження.
- 3 Складіть алгоритм написання дипломної роботи.
- 4 Дайте характеристику основним етапам наукового дослідження.
- 5 Виявіть, чим відрізняється бакалаврська робота від дипломної.
Зробіть висновки.
- 6 Складіть алгоритм написання магістерської роботи.
- 7 Дайте характеристику основним етапам наукового дослідження.
- 8 Виявіть, чим відрізняється магістерська робота від дипломної.
Зробіть висновки.

Джерела

- 1 Васильєв О. А. Методичні рекомендації до написання наукової праці / О. А. Васильєв. – Дніпропетровськ: ДДУ, 2002. – 176 с.
- 2 Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень: Підручник. / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв, В. В. Шостак. – Київ.: Знання, 2007. – 270 с.
- 3 Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. / Г. С. Цехмістрова. – Київ.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.
- 4 Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. / В. М. Шейко, Н. М. Кушніренко. – Київ.: Знання, 2006. – 307 с.

Тема 2.4 Інформаційне забезпечення наукової роботи

Мета: ознайомитися з джерелами та структурою наукової інформації і навчитися використовувати їх в практичній діяльності; навчитися складати бібліографічний опис використаних джерел та давати їм анотацію.

Питання для співбесіди та самопідготовки

- 1 Яка структура державної служби науково-технічної інформації.
- 2 Охарактеризуйте джерела інформації (підручники, періодичні видання, каталоги і прейскуранти, інформаційні видання, дисертації, автореферати та ін.).
- 3 Дайте характеристику довідково-інформаційним фондам.
- 4 Яка структура класифікації наукових інформаційних документів в системі УДК, ББК та при механізмі автоматизованої системи пошуку.
- 5 Види літературних джерел.
- 6 Інформаційні технології пошуку наукових джерел.
- 7 Правила пошуку інформаційних джерел.
- 8 Способи зображення інформації.
- 9 Правила складання бібліографічного опису
- 10 Яка послідовність пошуку наукової літератури.
- 11 Джерела бібліографічної інформації: первинні, вторинні, третинні.

12 Етапи опрацювання наукової літератури.

13 Типи аналізу наукової літератури.

Завдання

1 Ознайомитися з темою дослідження, актуальністю, метою та завданнями.

2 Розробіть алгоритм роботи з науковими інформаційними джерелами.

3 Підберіть науково-технічну інформацію по темі дослідження використовуючи систему УДК, ББК та механізований пошук.

4 Дайте визначення термінів і понять: інформація, інформаційні ресурси, інформаційний ринок, довідково-пошуковий апарат.

5 Здійснити пошук інформаційних джерел з теми дослідження.

6 Скласти список використаних джерел (згідно вимогам).

7 Підготувати анотацію декількох наукових джерел.

8 Дайте визначення термінів і понять: бібліографічний опис, цитата, анотація.

9 Складіть алгоритм опрацювання наукової літератури.

10 Зробіть аналіз наукової літератури з теми дослідження.

11 Дати визначення термінів і понять: записи, витяги, цитування, тези, конспекти, тематичний аналіз, критичний аналіз.

Джерела

1 Білей П. В. Методологія наукових досліджень технологічних процесів: Навчальний посібник. / П. В. Білей, Н. Д. Довга, Я. М. Ханік. – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2003. – 176 с.

2 Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: Підручник. / М. Т. Білуха. – Київ.: Вища школа, 1997. – 214 с.

3 ДСТУ Документація, звіти у сфері науки і техніки. – Київ.: Держстандарт України, 1995. – 190 с.

4 Лудченко А. А. Основы научных исследований. / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примах. – Киев.: Знання, 2001. – 113 с.

5 Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень: Лаб. практи. / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв. – Львів: УкрДЛТУ, 2004. – 80 с.

6 Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. / Г. С. Цехмістрова. – Київ.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.

Тема 9 Оформлення наукової роботи і передання інформації.

Мета: ознайомитися з правилами оформлення та формами впровадження результатів наукового дослідження (наукові публікації).

Питання для співбесіди та самопідготовки

1 Наукова публікація: поняття, структура, основні види.

2 Наукові тези: поняття, структура.

3 Наукова стаття: поняття, структура.

4 Наукова монографія: поняття, структура.

5 Методика підготовки.

6 Форми звітності про наукове дослідження.

Завдання

- 1 Ознайомитися з науковими публікаціями: наукові тези, наукові статті, наукові монографії.
- 2 Складіть алгоритм написання наукових публікацій.
- 3 Дати визначення термінів і понять: монографія, брошура, підручник, навчальний посібник, наукова стаття, тези, доповідь, повідомлення.

Джерела

- 1 Васильєв О. А. Методичні рекомендації до написання наукової праці / О. А. Васильєв. – Дніпропетровськ: ДДУ, 2002. – 176 с.
- 2 Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень: Підручник. / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв, В. В. Шостак. – Київ.: Знання, 2007. – 270 с.
- 3 Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. / Г. С. Цехмістрова. – Київ.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.
- 4 Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. / В. М. Шейко, Н. М. Кушніренко. – Київ.: Знання, 2006. – 307 с.

5 ПИТАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА САМОСТІЙНЕ ВИВЧЕННЯ

Тема 1.2 Наука як система знань.

Мета: ознайомитися з структурними елементами знань та виявити їх специфіку.

Питання для самопідготовки та самоконтролю

- 1 Форми та рівні пізнання світу.
- 2 Структура та динаміка знання.
- 3 Роль істини в процесі пізнання та її рівні.
- 4 Практика як критерій істини.
- 5 Специфіка наукового знання.

Джерела

- 1 Іванова В.М. Словник термінів і понять з курсу «Основи наукових досліджень». – Мелітополь: МДПУ, 2004. – 18 с.
2. Пилипчук М.І, Григор'єв А.С. Основи наукових досліджень: Лаб. практ. – Львів: УкрДЛТУ, 2004. – 80 с.
3. Сидоренко В.К., Дмитренко П.В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: РІШЦ «ДІШТ», 2000. – 259 с.
4. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.

Тема 1.3 Організація науково-дослідної роботи.

Мета: ознайомитися з організацією наукових досліджень в Україні та принципами організації наукової праці.

Питання для самопідготовки та самоконтролю

- 1 Організація науки і наукових досліджень в Україні.
- 2 Принципи організації наукової праці.
- 3 Особливості роботи наукового колективу.
- 4 Види і форми науково-дослідної роботи студентів.
- 5 Наукова організація науково-дослідної роботи.

Джерела

- 1 Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: Підручник. / М. Т. Білуха. – Київ.: Вища школа, 1997. – 214 с.
- 2 Лудченко А. А. Основы научных исследований. / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примаков. – Киев.: Знання, 2001. – 113 с.
- 3 Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень: Підручник. / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв, В. В. Шостак. – Київ.: Знання, 2007. – 270 с.
- 4 Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. / Г. С. Цехмістрова. – Київ.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.

Тема 1.4 Основи методології науково-дослідної роботи.

Мета: ознайомитися з основами методики і методології наукових досліджень та їх ролі в системі економічного аналізу.

Питання для самопідготовки та самоконтролю

- 1 Методологія теоретичних досліджень.
- 2 Методологія досліджень емпіричного рівня.
- 3 Поняття наукового методу та його основні риси.
- 4 Система методів дослідження в економіці.
- 5 Аналітичне забезпечення менеджменту.

Джерела

- 1 Білей П. В. Методологія наукових досліджень технологічних процесів: Навчальний посібник. / П. В. Білей, Н. Д. Довга, Я. М. Ханік. – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2003. – 176 с.
- 2 Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. / О. В. Крушельницька. – Київ.: Кондор, 2003. – 192 с.
- 3 Васильєв О. А. Методичні рекомендації до написання наукової праці / О. А. Васильєв. – Дніпропетровськ: ДДУ, 2002. – 176 с.
- 4 Современная научная методика: анализ, синтез, модель, прогноз, управление. – Киев.: Препринт, ИГН НАНУ, 1996. – 36 с.

Тема 2.1 Основні методи наукових досліджень та їх характеристика.

Мета: ознайомитися з основами методів, моделей і прогнозів в наукових дослідженнях.

Питання для самопідготовки та самоконтролю

- 1 Економіко-математичні методи: класифікація і характеристика.
- 2 Економіко-статистичні методи: класифікація і характеристика.
- 3 Методичні основи економіко-статистичного і економіко-математичного моделювання.
- 4 Методичні основи економіко-статистичного і економіко-математичного прогнозування.
- 5 Комп'ютерні технології моделювання і прогнозування.

Джерела

- 1 Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. / О. В. Крушельницька. – Київ.: Кондор, 2003. – 192 с.
- 2 Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень: Підручник. / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв, В. В. Шостак. – Київ.: Знання, 2007. – 270 с.
- 3 Современная научная методика: анализ, синтез, модель, прогноз, управление. – Киев.: Препринт, ИГН НАНУ, 1996. – 36 с.
- 4 Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. / Г. С. Цехмістрова. – Київ.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.

Тема 2.4 Інформаційне забезпечення наукової роботи.

Мета: сформулювати уявлення про роль і функції інформації в наукових дослідженнях, порядок її збору, обробки та аналізу.

Питання для самопідготовки та самоконтролю

- 1 Роль, види та функції наукової та науково-технічної інформації.
- 2 Методи збору і пошуку наукової інформації.
- 3 Організація роботи з науковою інформацією.
- 4 Аналіз і інтерпретація інформації.
- 5 Роль економічної інформації в науково-дослідному процесі.

Джерела

- 1 Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: Підручник. / М. Т. Білуха. – Київ.: Вища школа, 1997. – 214 с.
- 2 Лудченко А. А. Основы научных исследований. / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примаков. – Киев.: Знання, 2001. – 113 с.
- 3 Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень: Лаб. практ. / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв. – Львів: УкрДЛТУ, 2004. – 80 с.
- 4 Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. / Г. С. Цехмістрова. – Київ.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.

Тема 2.5 Оформлення наукової роботи і передання інформації.

Мета: ознайомитися з основними етапами підготовки й оформлення результатів наукових досліджень та впровадження їх у практику.

Питання для самопідготовки та самоконтролю

- 1 Основні етапи систематизації результатів наукового дослідження.
- 2 Оформлення результатів наукового дослідження.
- 3 Форми звітності при науковому дослідженні.
- 4 Ефективність наукових досліджень.
- 5 Впровадження результатів наукових досліджень у практику економічної діяльності.

Джерела

- 1 ДСТУ Документація, звіти у сфері науки і техніки. – Київ.: Держстандарт України, 1995. – 190 с.
- 2 Васильєв О. А. Методичні рекомендації до написання наукової праці / О. А. Васильєв. – Дніпропетровськ: ДДУ, 2002. – 176 с.
- 3 Елькін М. В. Методичні рекомендації до написання, оформлення і захисту магістерських робіт. / М. В. Елькін, О. С. Максимов, О. М. Левада. – Мелітополь: МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2009. – 30 с.
- 4 Методичні рекомендації та вимоги до написання та оформлення дипломних робіт. / І. П. Аносов, М. В. Елькін, О. С. Максимов, Ж. Г. Найдиш. – Мелітополь: МДПУ, 2005. – 26 с.

6 ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Робочою програмою дисципліни передбачено виконання індивідуального науково-дослідного завдання. Індивідуальне наукове дослідження базується на тематиці магістерського проекту. Індивідуальне науково-дослідне завдання передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних практичних ситуацій.

Роботу виконують самостійно при консультуванні викладачем протягом вивчення предмету у відповідності до графіку навчального процесу, але не пізніше терміну проведення підсумкового контролю з кожного модуля. Оцінка за виконання розрахунково-графічної роботи враховується при виставленні загальної оцінки з дисципліни.

Виконуючи РГР студент повинен продемонструвати вміння визначати мету, виділяти задачі, формулювати проблеми та знаходити способи їх розв'язання з використанням знань та умінь, отриманих в процесі вивчення дисципліни. Працюючи над розрахунково-графічною роботою студент отримує вміння та навички, що будуть корисними в майбутньому — при виконанні більш складних завдань (дипломна робота, дисертація, наукове дослідження).

РГР висвітлює відношення студента стосовно досліджуваного питання, його власні погляди на розв'язання поставленої задачі та досягнення визначеної мети.

Метою написання РГР є:

- 1 систематизація, закріплення та розширення теоретичних знань і практичних навичок студента;

2 надбання досвіду роботи з літературою та іншими джерелами інформації, вміння узагальнювати та аналізувати наукову інформацію, виробляти власне ставлення до наукової чи практичної проблеми;

3 вироблення вміння застосовувати інформаційні та комп'ютерні технології для розв'язання прикладних задач;

4 розвиток навичок оволодіння пакетами статистичного аналізу, іншими спеціалізованими програмними продуктами, що можуть бути корисними;

5 проведення ґрунтовного аналізу результатів власних досліджень і формування змістовних висновків стосовно якості отриманих результатів.

Етапи виконання РГР:

I ЕТАП

1 Вибір теми РГР, обговорення її з викладачем.

2 Визначення актуальності, предмету, об'єкту дослідження та мети роботи.

3 Підбір літератури та джерел інформації відповідно до обраної теми.

4 Дослідження теоретичних засад та ступеню вивченості обраної теми.

5 Збирання даних, необхідних для розкриття обраної теми. Систематизація та структурування даних.

II ЕТАП

1 Обрання методу обробки інформації. Обґрунтування та описання обраного методу.

2 Обробка інформації з описанням ходу виконання, проміжних та остаточних результатів.

3 Інтерпретація результатів.

4 Оформлення роботи (друкований та електронний варіанти).

5 Захист РГР (публікація, презентація).

Вимоги до виконання та оформлення РГР

Розрахунково-графічна робота подається в електронному та друкованому вигляді. Файли з електронної версією та презентацією у форматі для MS Office 2003 подаються на CD. Обсяг роботи – 25-30 сторінок (не враховуючи списку джерел і додатки).

Виконана РГР повинна включати наступне:

1 Титульна сторінка, оформлена за нижче поданим зразком.

2 Анотація (коротко описаний зміст виконаної роботи).

3 Зміст (із вказанням номерів сторінок).

4 Вступ (актуальність, об'єкт, предмет дослідження та мета роботи).

5 Основна частина, що складається з двох або більше розділів:

перший розділ – теоретичний (з посиланнями на джерела); другий та наступні розділи – практичні, а саме:

- структуровані дані;

- обґрунтування методів обробки (формули, алгоритми, методи тощо);

- поетапне розв'язання поставленої проблеми, що включає обробку зібраних та структурованих даних, з детальним описанням, представленням

таблиць, графіків, малюнків, діаграм, прикладів, скріншотів програм, що використовуються, з посиланнями на файли, що додаються;

- представлення та систематизація результатів.

6 Висновки (відповідно до отриманих результатів).

7 Перелік використаних джерел (оформлений відповідно до стандартів).

Кількість – не менше 10 джерел.

8 Додатки (таблиці, малюнки, статті тощо).

Оформлюються результати дослідження у вигляді письмової роботи.

Презентація індивідуального наукового дослідження відбувається у під час заключних занять у вигляді доповіді за допомогою електронної презентації PowerPoint.

Виконання індивідуального науково-дослідного завдання винесено на індивідуальне самостійне опрацювання студентами.

7 ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1 Складова соціально-економічної політики держави, яка визначає основні цілі, напрями, принципи, форми і методи діяльності в науковій сфері, - це:

- а) державна наукова політика;
- б) державна науково-технічна політика;
- в) державна науково-освітня політика;
- г) усі відповіді правильні.

2 Як називається інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань?

- а) науково-педагогічна діяльність;
- б) наукова діяльність;
- в) науково-організаційна діяльність.
- г) усі відповіді правильні.

3 До основних форм наукової діяльності належать:

- а) фундаментальні й теоретичні дослідження;
- б) теоретичні й практичні дослідження;
- в) фундаментальні й прикладні дослідження;
- г) прикладні й практичні дослідження.

4 Наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язку, дістала назву:

- а) прикладних наукових досліджень;
- б) пошукових наукових досліджень;
- в) фундаментальних наукових досліджень;
- г) наукової діяльності;
- д) усі відповіді правильні.

5 Основними суб'єктами наукової та науково-технічної діяльності є:

- а) учені;
- б) наукові працівники;
- в) наукові організації;
- г) вищі навчальні заклади III та IV рівнів акредитації;
- д) усі відповіді правильні.

6 За Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» науково-дослідна (науково-технічна) установа - це юридична особа незалежно від форм власності, для якої наукова або науково-технічна діяльність є основною і становить понад ... % загального річного обсягу виконаних робіт:

- а) 50%;
- б) 60 %;
- в) 70%;
- г) 85%.

7 Основні критерії класифікації наук — це:

- а) предмет, об'єкт, суб'єкт;
- б) предмет, метод, мета;
- в) метод, методологія, мета;
- г) об'єкт, суб'єкт, мета.

8 Під науковим співтовариством розуміють:

- а) групу людей, об'єднаних однією загальною метою, які працюють для її досягнення;
- б) групу людей, діяльність яких спрямована на одержання нової інформації;
- в) певну структуру в науці, що створюється з учених відповідної наукової спеціалізації;
- г) усі відповіді правильні.

9 Інститут науки як організація людей, що пов'язані між собою певними відносинами, які їх об'єднують для виконання певних завдань суспільства, є:

- а) об'єктом наукового дослідження;
- б) суб'єктом наукового дослідження;
- в) предметом наукового дослідження;
- г) усі відповіді правильні.

10 Яке поняття характеризує дане визначення: «.....кваліфікаційний рівень, що присвоюється особам, які мають вищу освіту, глибинні професійні та наукові досягнення у певній галузі науки, широкий науковий та культурний світогляд, позитивно виявили себе в науковій, виробничий та суспільній роботі?»

- а) вчене звання;
- б) науковий ступінь;
- в) наукове звання;
- г) учений ступінь.

11 Науковими ступенями є такі:

- а) кандидат наук, доктор наук, доцент, професор;
- б) доктор наук, кандидат наук;
- в) старший науковий співробітник, доцент, професор;
- г) доктор наук, професор.

12 Остаточне рішення про присудження наукового ступеня приймає:

- а) Міністерство освіти та науки України;
- б) Вища атестаційна комісія України;
- в) Спеціалізована вчена рада;
- г) Національна Академія наук України.

13 Методологія - це:

- а) сукупність визначених правил, прийомів, способів, норм пізнання певного суб'єкта чи явища;
- б) вчення про систему методів наукового пізнання та перетворення реальної дійсності;
- в) сукупність методів дослідження;
- г) конкретна методика, за якою проводиться наукове дослідження.

14 Що вивчає методологія?

- а) процеси перетворення і зміни реальної дійсності;
- б) пізнавальні процеси, що відбуваються в науці, методи і форми наукового пізнання;
- в) сукупність визначених правил, прийомів, способів, норм пізнання певного суб'єкта чи явища;
- г) усі відповіді правильні.

15 Конкретно-наукова методологія ґрунтується на:

- а) законах розвитку наукового пізнання в цілому;
- б) законах окремих наук, особливостях пізнання конкретних процесів і виявляється в здійсненні теоретичних узагальнень, принципів і методів дослідження окремих наук;
- в) законах пізнання навколишнього світу як цілісного утворення;
- г) використання способів пізнання руху інформації в просторі.

16 До якого методу дослідження може бути застосований вираз «пізнання від окремого до загального»?

- а) дедукції;
- б) індукції;
- в) синтезу;
- г) редукції.

17 На емпіричному рівні використовуються методи:

- а) спостереження, порівняння, експериментальний; аналізу; дедукції, формалізації;
- б) порівняння, експериментальний, вимірювання, синтезу, абстрагування, ідеалізації;
- в) спостереження, порівняння, експериментальний, вимірювання, аналізу й синтезу, абстрагування.

18 Основними методами проведення експериментальних досліджень є:

- а) методи збору і опису фактів;
- б) методи аналізу фактів та обґрунтування висновків;
- в) методи інтерпретації й експериментальної перевірки висновків досліджень;
- г) усі відповіді правильні;
- д) правильні відповіді б) і в).

19 Методика дослідження - це:

- а) основний метод дослідження;
- б) основні принципи дослідження;
- в) сукупність методів і прийомів дослідження.

20 Визначте, якому з методів відповідають наведені визначення:

- 1) методу порівняння; 2) історичному методу; 3) методу синтезу; 4) методу аналогії; 5) методу абстрагування:*

- а) метод вивчення об'єкта в його цілісності, у єдиному взаємному зв'язку його частин;
- б) метод пізнання, який дозволяє встановити подібність та розбіжність предметів і явищ;
- в) метод вивчення всіх явищ і процесів у динамічному розвитку, становленні та у зв'язку з конкретними етапами історії суспільства;
- г) метод, який надає змогу переходити від конкретних питань до загальних понять і законів розвитку;
- д) метод наукового дослідження, завдяки якому досягається пізнання одних предметів і явищ на основі їх подібності до інших.

21 В основі якого методу наукового дослідження покладене розчленування цілого на складові частини в думці або практично, які аналізуються у межах єдиного цілого?

- а) системний підхід;
- б) метод конкретизації;
- в) метод аналізу;
- г) метод сходження від абстрактного до конкретного.

22 Основними принципами системного підходу є:

- а) субординація;
- б) динамічність;
- в) цілісність;
- г) всебічність;
- д) усі відповіді правильні.

23 Який з принципів системного підходу вимагає будувати ієрархію елементів і відносин системи за чітко визначеними критеріями (мобільність, адекватність, керованість)?

- а) принцип цілісності;
- б) принцип субординації;
- в) принцип системоутворюючих відносин;
- г) принцип всебічності.

24 У якій формі може здійснюватись оприлюднення результатів наукових досліджень:

- а) публікації статей у фахових виданнях;
- б) тези виступів на конференціях;
- в) тези виступів на семінарах, симпозіумах, нарадах, круглих столах;
- г) опублікування наукової монографії;
- д) усі відповіді правильні.

25 Що є найбільш ефективною формою колективного обговорення?

- а) наукова дискусія;
- б) науковий семінар;
- в) конференції;
- г) симпозіуми.

26 Основними рівнями впровадження результатів наукових досліджень є такі:

- а) навчальний процес, окреме підприємство, регіональний, галузевий;
- б) навчальний процес, окреме підприємство, регіональний, державний, міжнародний рівні;
- в) навчальний процес, окреме підприємство, регіональний, галузевий, державний рівні.

27 З яких стадій складається впровадження наукових досліджень у практику роботи підприємств?

- а) дослідно-виробниче впровадження та серійне впровадження;
- б) підготовка до дослідно-виробничого впровадження та безпосереднє дослідно-виробниче впровадження;
- в) дослідно-виробниче впровадження та малосерійне впровадження;
- г) правильної відповіді немає.

28 *Що являють собою методологічні або методичні результати наукових досліджень?*

а) застосування розроблених класифікацій, методик, алгоритмів і т. ін. у ході обліку, аналізу, контролю, оцінки, організації, управління діяльністю окремої організації, підприємства, групи підприємств, галузі тощо;

б) розроблення методик обліку, аналізу, контролю, оцінки досліджуваних об'єктів, а також методики з організації та управління тощо;

в) визначення/уточнення термінології, виявлення властивостей досліджуваних об'єктів, закономірностей їх взаємодії з іншими явищами тощо;

г) усі відповіді правильні.

29 *Що характеризує можливість використання результатів виконаних досліджень в інших НДР і ДКР, спрямованих на створення нової продукції або технології:*

а) науковий ефект;

б) фінансово-економічний ефект;

в) науково-технічний ефект;

г) економічний ефект;

д) соціальний ефект;

є) усі відповіді правильні.

30 *У процесі виконання НДР розраховують:*

а) попередній економічний ефект;

б) очікуваний економічний ефект;

в) фактичний економічний ефект;

г) усі відповіді правильні.

31 *Визначте критерії ефективності наукових досліджень:*

а) наукова значущість, обсяг наукової продукції, економічні критерії;

б) наукова значущість, обсяг наукової продукції, економія суспільних витрат;

в) критерій цитованості робіт, обсяг наукової продукції, економія суспільних витрат;

г) наукова значущість, новизна розробок, економія суспільних витрат.

32 *Що являє собою теорія?*

а) внутрішній суттєвий і стійкий зв'язок явищ, що обумовлює їх впорядковану зміну;

б) систему узагальненого достовірного знання про той чи інший «фрагмент» дійсності, яка описує, пояснює та передбачає функціонування визначеної сукупності об'єктів, що його складають;

в) систему умовиводів, за допомогою яких на основі низки фактів робиться висновок про існування об'єкта, зв'язки або причини явища, причому цей висновок не можна вважати абсолютно достовірним;

г) систему наукових достовірних знань у формі тверджень і доведень, яка необов'язково пов'язана з побудовою її математичного апарату.

33 Метою теоретичних досліджень є:

- а) виявлення зв'язків між об'єктами;
- б) виявлення загальних закономірностей і їх формалізація;
- в) пояснення та узагальнення результатів емпіричного дослідження;
- г) усі відповіді правильні.

34 Які процедури складають теоретичне дослідження?

- а) аналіз сутності процесів, формулювання гіпотези дослідження;
- б) побудова (розроблення) фізичної моделі, проведення математичного дослідження;
- в) аналіз теоретичних рішень, формулювання висновків;
- г) усі відповіді правильні.

35 Із запропонованого переліку виберіть основні методи теоретичного рівня пізнання:

- а) аналіз і синтез;
- б) спостереження, порівняння;
- в) абстрагування;
- г) ідеалізація, формалізація;
- д) індукція і дедукція;
- є) експеримент.

36 Метод аналізу - це:

- а) метод логічних висновків від загального до окремого;
- б) метод дослідження, який передбачає поділ цілого на складові частини в думці або на практиці;
- в) метод дослідження, при якому загальний висновок про ознаки цілого визначається на основі вивчення ознак його складових частин.

37 Який із методів формування теорії базується на висуненні низки тверджень, які не потребують доказів?

- а) ідеалізації;
- б) аксіоматичний;
- в) абстрагування.

38 Визначте, чи згодні ви з такими твердженнями (правильно/неправильно):

- а) закон тотожності визначає, що предмет думки в межах одного міркування має лишатися незмінним;
- б) згідно із законом протиріччя можуть бути одночасно істинними два висновки;
- в) закон виключення третього стверджує, що з двох суперечливих суджень одне помилкове, а друге і третє істинні;
- г) закон достатньої підстави формулюється таким чином: будь-яка слухна думка дає достатньо підстав для свого обґрунтування.

39 Визначте порядок проведення стадій процесу теоретичних досліджень:

- а) оперативна, експериментальна, синтетична, аналітична;
- б) наукова, експериментальна, постановка завдань, аналітична;
- в) оперативна, синтетична, постановка завдань, аналітична;
- г) оперативна, розроблення стратегії, побудова моделі, аналітична.

40 На якій стадії теоретичних досліджень проводиться перевірка можливостей усунення протиріч, оцінка можливих змін у середовищі?

- а) постановка завдань;
- б) оперативна;
- в) аналітична;
- г) синтетична.

41 Вплив змін однієї частини об'єкта на побудову інших його частин визначається на стадії теоретичних досліджень:

- а) постановка завдань;
- б) оперативна;
- в) аналітична;
- г) синтетична.

42 Кінцева мета завдання визначається на стадії:

- а) постановки завдань;
- б) оперативній;
- в) аналітичній;
- г) синтетичній.

43 Визначення ідеального кінцевого результату проходить на стадії:

- а) постановки завдань;
- б) оперативній;
- в) аналітичній;
- г) синтетичній.

44 Для чого використовуються такі методи: метод поділу змінних; метод підстановки; метод інтегруючого множника; метод якісного аналізу:

- а) для розв'язання диференціальних рівнянь;
- б) для одержання приблизних рішень;
- в) для дослідження статичних систем;
- г) для формулювання мети дослідження.

45 Якщо вид математичної моделі для вирішення наукових завдань вже вибрано, зовнішню правдоподібність моделі зафіксовано, то вибір методу дослідження буде цілковито визначатися:

- а) метою та завданнями, що були встановлені при математичному моделюванні;
- б) необхідним ступенем внутрішньої правдоподібності;
- в) кількістю інформації про кінцевий результат вирішення завдання;
- г) усі відповіді правильні.

46 Основна роль інформації у дослідженнях полягає в тому, щоб:

- а) виключити суб'єктивні судження про досліджуваний об'єкт;
- б) виключити об'єктивні судження про досліджуваний об'єкт;
- в) включити суб'єктивні судження про досліджуваний об'єкт;
- г) включити об'єктивні судження про досліджуваний об'єкт.

47 Дані відносно інформації - це:

- а) «сирі» факти, які не можуть бути в процесі обробки подані у вигляді інформації;
- б) наслідок обробки інформації;
- в) конкретна узагальнена інформація;
- г) «сирі» факти та числа, які лише, будучи обробленими, стають інформацією.

48 До первинних джерел інформації відносять:

- а) описи, анотації, реферати, огляди;
- б) науково-технічні звіти, дисертації;
- в) книги, періодичні видання, депоновані рукописи;
- г) усі відповіді правильні.

49 На початковому етапі наукової роботи вивчення літературних джерел дозволяє обрати та конкретизувати:

- а) тему дослідження;
- в) теоретичні передумови майбутніх досліджень;
- б) об'єкт дослідження;
- г) актуальність обраної теми дослідження;
- д) усі відповіді правильні.

50 Друковані джерела інформації містять:

- а) наукові матеріали, дисертації, звіти;
- б) дисертації, звіти, документи обліку господарської діяльності;
- в) навчальні матеріали, нормативні матеріали, наукові матеріали, статистичні матеріали;
- г) нормативні матеріали, статистичні матеріали, звіти.

51 Наукова праця, яка містить повне або поглиблене дослідження однієї проблеми чи теми і належить одному або декільком авторам, - це:

- а) стаття;
- б) підручник;
- в) монографія;
- г) дисертація;
- д) звіт з НДР.

52 У якому з бібліотечних каталогів література групується в логічному порядку за окремими галузями знань?

- а) алфавітному;
- б) систематичному;
- в) предметному.

53 Анотація-це:

- а) короткий підсумок прочитаного твору;
- б) стисла характеристика книги, статті, рукопису тощо;
- в) уривок з твору певного автора;
- г) короткий письмовий виклад змісту твору.

54 Короткий підсумок прочитаного твору, у якому містяться висновки та головні підсумки, - це:

- а) анотація;
- б) реферат;
- в) тези;
- г) резюме;
- д) конспект.

55 Виберіть правильне твердження:

- а) вирішення проблеми не міститься в існуючому знанні та не може бути отримане шляхом перетворення наявної наукової інформації;
- б) вирішення проблеми міститься в існуючому знанні і може бути отримане шляхом перетворення наявної наукової інформації;
- в) вирішення проблеми не міститься в існуючому знанні, але може бути отримане шляхом перетворення наявної наукової інформації.

56 Сукупність нових діалектично складних теоретичних або практичних питань, які суперечать існуючим знанням або прикладним методикам у конкретній науці і потребують вирішення за допомогою наукових досліджень, - це:

- а) гіпотеза;
- б) тема;
- в) наукова проблема;
- г) наукова теорія;
- д) дилема.

57 Розташуйте етапи формулювання проблеми в правильній послідовності:

- а) розроблення структури проблеми;
- б) визначення актуальності проблеми;
- в) постановка проблеми;
- г) визначення проблемного напрямку.

58 Гіпотетичні проблеми вирішуються шляхом:

- а) проведення аналогій;
- б) дослідження літературних джерел;
- в) суджень та умовиводів в ході висування припущень, гіпотез, їх перевірки й обґрунтування;
- г) перетворення наявної наукової інформації.

59 Тема-це:

- а) частина наукової проблеми, яка охоплює одне або декілька питань дослідження;
- б) питання, що потребує наукового вирішення;
- в) наукове припущення, що висувається для пояснення явищ дійсності (процесів) і потребує теоретичного обґрунтування;
- г) завдання для дослідження властивостей об'єкта.

60 Значущість теми, тобто необхідність та невідкладність її розгляду для потреб розвитку економіки держави, галузі, підприємства, - це її:

- а) спрямованість;
- б) новизна;
- в) перспективність;
- г) актуальність.

61 Головним критерієм актуальності теми є:

- а) значущість поставленої проблеми;
- б) невідкладність вирішення проблеми;
- в) можливість забезпечення найбільшого ефекту;
- г) відповідність теми сучасним напрямкам розвитку науки.

62 Правильно сформульована назва теми має містити:

- а) мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження;
- б) спрямованість, мету, узагальнене завдання, предмет дослідження.
- в) проблему, мету, галузь використання, об'єкт, предмет дослідження.

63 Першим етапом проведення НДР є:

- а) вибір напрямку дослідження;
- б) вибір об'єкта та визначення предмета дослідження;
- в) розроблення технічного завдання на НДР;
- г) визначення проблеми дослідження.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Базові

- 1 Бесов Л. М. Історія науки і техніки / Л. М. Бесов. – Київ.: Корона, 2001. – 51с.
- 2 Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: підруч. Для бакалаврів, магістрів і аспірантів економ. спец. вищ. навч. закл. освіти / М. Т. Білуха. – Київ.: АБУ, 2002. – 480 с.
- 3 Брусалин С. Н. Научно-исследовательская работа студентов / С. Н. Брусалин. – М.: Грегори, 1998. – 93 с.
- 4 Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація) / В. М. Геєць, А. А. Мазаракі, О. П. Корольчук, Ю. І. Кулагін; за ред. А. А. Мазаракі. – Київ.: КНТЕУ, 2010. – 280 с.
- 5 Грищенко І. М. Основи наукових досліджень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. М. Грищенко, О. М. Григоренко, В. О. Борисейко. – Київ.: КНТЕУ, 2001. – 186 с.
- 6 Кожем'яка В. П. Наука і технічна творчість в учбовому процесі / В. П. Кожем'яка. – Київ.: Урожай, 2001. – 223 с.
- 7 Мальцев П. М. Основи наукових досліджень / П. М. Мальцев, Н. А. Емельянова. – Київ.: Вища шк., 1982. – 192 с.
- 8 Пономаренко Л. А. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради / Л. А. Пономаренко. – Київ.: Толока, 2010. – 80 с.
- 9 Цеков Ю. І. Як правильно оформити дисертацію та документи атестаційної справи: зб. нормат. док. з питань атестації наук. кадрів вищ. кваліфікації / Ю. І. Цеков. – Київ.: Толока, 2010. – 47с.

Допоміжні

- 1 Баскаков А. Я. Методологія наукового дослідження: Учебн. пособие / А. Я. Баскаков, Н. В. Туленков. – Киев.: МАУП, 2002. – 216 с.
- 2 Державний стандарт України ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення».
- 3 Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень. / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – Київ.: ВД «Професіонал», 2005. – 240 с.
- 4 Коновалова Л. В. Прикладная этика: (По материалам зап. лит.) / РАН. Ин-т философии. // Л. В. Коновалова. – М., 1998. – Вып. 1: Биоэтика и экоэтика. – 216 с.
- 5 Крушельницька О. В. Методологія та організація наукової діяльності: Навчальний посібник. / О. В. Крушельницька. – Київ.: Кондор, 2003. – 216 с.
- 6 Лудченко А. А. Основы научных исследований: Учебн. пособие / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примак [Под ред. А.А.Лудченко]. – Киев.: «Знання», КОО, 2000. – 114 с.
- 7 Сабитов Р. А. Основы научных исследований. / Р. А. Сабитов. – Челябинск: Изд.ЧГУ, 2002. – 138 с.

8 Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень: Підручник. –2-ге вид., перероб. і доп. / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир. – Київ.: Знання, 2007. – 317 с.

9 Філіпченко А. С. Основи наукових досліджень: Конспект лекцій. / А. С. Філіпченко. – Київ.: Академвидав, 2004. – 196 с.

10 Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідної діяльності: Підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – 2-ге вид. перероб. та доп. – Київ.: Знання-Прес, 2002. – 296 с.

Інформаційні ресурси

1 Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського: [офіційний сайт]. Режим доступу: [http:// www.nbuv.gov.ua/](http://www.nbuv.gov.ua/) (дата звернення 06.10.2012). —

Назва з екрана.

2 Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. [офіційний сайт]. Режим доступу: [http:// www.mon.gov.ua/](http://www.mon.gov.ua/) (дата звернення 06.09.2012). —

Назва з екрана.

3 Верховна Рада України. Законодавча база [офіційний сайт]. Режим доступу: [http:// www .iportal.rada.gov.ua/](http://www.iportal.rada.gov.ua/) (дата звернення 06.09.2012). —

Назва з екрана

Виробничо-практичне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

*(для студентів всіх форм навчання спеціальностей
071 – «Облік і оподаткування», 073 – «Менеджмент»,
076 – «Підприємство, торгівля та біржова діяльність»)*

Укладач: **ВЕЛИЧКО** Вікторія Валеріївна

Відповідальний за випуск: *Н. О. Волгіна*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання: *К. А. Алексанян*

План 2015, поз. 269 М

Підп. до друку 01.03.2016 Формат 60 x 84/16

Друк на різнографі. Ум. друк. арк. 1,5

Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.